

ดร.โสภิต วนิชย์ถนอม

นิติกร ศจจ.สระแก้ว

วัฒนธรรมไทยยกย่องผู้มี “ความกตัญญู” ว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี แสดงถึงความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติ มีปัญญาบริบูรณ์ รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก้ตนก่อนเป็นความผูกพันความโอ้อ้อมอารี เอื้อเพื่อเอื้อแผ่กันในหมู่เครือญาติ มิตรสหาย ในครอบครัว ส่งผลให้เกิด “ระบบอุปถัมภ์” ในสังคมไทย

ระบบอุปถัมภ์ เป็นระบบความสัมพันธ์ของคน ๒ ฝ่าย ซึ่งมีความไม่เท่าเทียมกัน ฝ่ายที่อยู่เหนือกว่า คือ ผู้มีทรัพยากรมากกว่าหรือมีอำนาจมากกว่าจะอยู่ในฐานะอุปถัมภ์ ฝ่ายที่อยู่ต่ำกว่า คือ ผู้ที่มีทรัพยากรน้อยกว่าหรือมีอำนาจด้อยกว่าจะเป็นผู้รับอุปถัมภ์ ต่างฝ่ายต่างมีการแสวงหาแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันในลักษณะต่างตอบแทนตามเงื่อนไขที่มีต่อกัน ซึ่งระบบอุปถัมภ์มีชื่ออื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกัน อาทิ ระบบซุบเลี้ยง ระบบเส้นสาย ระบบเลือกที่รักมักที่ชัง ระบบพิเศษ ระบบวงศาคณาญาติ หรือระบบเล่นพรรคเล่นพวก เป็นต้น^๑ ส่วน **ความกตัญญู** คือ ความรู้คุณ หมายถึง ความเป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติ มีปัญญาบริบูรณ์ รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก้ตน^๒ หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุกล่าวว่า บุตรก็ต้องเชื่อฟังบิดามารดา กตัญญูรู้คุณบิดามารดา โลกอยู่รอดได้เพราะมนุษย์เป็นผู้มีกตัญญูกตเวทิตี คือรู้ว่ามนุษย์แต่ละคนมีบุญคุณต่อกันแล้วก็เปียดเบียนกันไม่ได้ และรู้ว่าโลกมีบุญคุณแก่มนุษย์โดยให้ปัจจัยแก่ชีวิตจึงทำลายไม่ได้ เพียงเท่านั้นโลกก็รอดแล้ว ความกตัญญูจึงเป็นเครื่องหมายของบุตรที่ดี “ดีเพราะมีกตัญญู”^๓ ดังนั้น เราจึงอบรมสั่งสอนเด็กๆ ให้มี “ความกตัญญู” เสมอ ให้เป็นผู้มีใจกระจ่าง มีสติ มีปัญญาบริบูรณ์ รู้อุปการคุณที่ผู้อื่นกระทำแล้วแก้ตน ก่อนเป็นความผูกพันความโอ้อ้อมอารี เอื้อเพื่อเอื้อแผ่กันในหมู่เครือญาติ มิตรสหายในครอบครัว ส่งผลให้เกิด “ระบบอุปถัมภ์” ในสังคมไทย

ดังจะเห็นได้ว่าความกตัญญูเป็นเหตุหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดระบบอุปถัมภ์ ฝังรากลึกในสังคมไทยนับเป็นวัฒนธรรมที่ฝังงอกที่ควรค่าแก่การธำรงไว้ในสังคม แต่อย่านำมาใช้ในการปฏิบัติราชการเพราะจะขาดความเป็นธรรม

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสระแก้ว
กลุ่มงานวินัยและนิติการ โทร. ๐-๓๗๕๕-๐๒๔๕

^๑ คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาการแก้ปัญหาหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม, สภานิติบัญญัติแห่งชาติ.(๒๕๖๑). การแก้ปัญหาหาระบบอุปถัมภ์ในระบบราชการไทยให้เป็นรูปธรรม.

กรุงเทพมหานคร : สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

^๒ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, กระทรวงศึกษาธิการ.(๒๕๕๓). คุณธรรมและจิตสำนึกของข้าราชการครู. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : การศาสนา.

^๓ ปัญญานันทภิกขุ. (๒๕๔๔). พ่อ. ใน พระคุณพ่อ. (หน้า ๔๕-๔๖). กรุงเทพมหานคร : เลียงเชียง.